

รวมบทความวิจัย (Proceeding)

การประชุมวิชาการระดับชาติ (ครั้งที่ 2)
มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี ประจำปี 2560
การวิจัยสู่เมืองนวัตกรรมอาหาร
24 พฤศจิกายน 2560

THE 2nd KRU NATIONAL ACADEMIC CONFERENCE

Research for Foodinnopolis

KANCHANABURI RAJABHAT UNIVERSITY

เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2560
(The 2nd KRU NATIONAL ACADEMIC CONFERENCE)

“การวิจัยสู่เมืองนวัตกรรมอาหาร” (Research for Foodinnopolis)

วันที่ 24 พฤศจิกายน 2560

ณ อาคารบริการวิชาการและบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

ISBN (e-book) 978-974-606-731-7

หน่วยงานความร่วมมือ

- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)
- เครือข่ายวิจัยอุดมศึกษาภาคกลางตอนล่าง
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
- มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

จัดทำโดย

สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

70 ม. 4 ถ.กาญจนบุรี-ไทรโยค ต.หนองบัว อ.เมือง จ.กาญจนบุรี 71190

โทรศัพท์ 0-3453-4059-60 ต่อ 211, 0-3453-4030

โทรสาร 0-3453-4030

เว็บไซต์ <http://rdi.kru.ac.th/>

Email : krunac@hotmail.com

ออกแบบปก : เรวัตตะ กิจจานุรักษ์

ออกแบบรูปเล่ม : สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

สารบัญ

	หน้า
สารจากนายกสภามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.....	(1)
สารจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.....	(2)
คำนำ.....	(3)
สารบัญ.....	(4)
สารบัญการนำเสนอผลงานแบบบรรยาย (Oral Presentation).....	(5)
สารบัญการนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation).....	(7)
บทความวิจัยจากการนำเสนอแบบบรรยาย (Oral Presentation).....	1
กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.....	2 - 14
กลุ่มสาขาการจัดการและบริหารธุรกิจ.....	23 - 88
กลุ่มสาขาศึกษาศาสตร์.....	99 - 124
กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม.....	136 - 222
บทความวิจัยจากการนำเสนอแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation).....	232
กลุ่มสาขาการเกษตร อาหารและสิ่งแวดล้อม.....	233 - 300
กลุ่มสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.....	309 - 387
กลุ่มสาขาการจัดการและบริหารธุรกิจ.....	393 - 402
กลุ่มสาขาศึกษาศาสตร์.....	410 - 620
กลุ่มสาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม.....	627 - 651
ภาคผนวก.....	659
คำสั่งฯ แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความวิจัย.....	660
คำสั่งฯ แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน โครงการประชุมวิชาการ	
ระดับชาติ (ครั้งที่ 2).....	663
โครงการประชุมวิชาการระดับชาติ (ครั้งที่ 2).....	669
กำหนดการการประชุมวิชาการระดับชาติ (ครั้งที่ 2).....	671

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบบรรยาย (Oral Presentation)

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

OR13: ธงชัย แซ่เจี๋ย

พรมแดนความบ้าที่พราเลือน: ภาพนำเสนอตัวละครวิกฤตจิตในอาชญากรรมของขวัญ
เรื่อง นางคอย ของภาคินัย..... 2

OR21: จิตรภณ สุนทร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับข่าวพยากรณ์อากาศ ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา..... 8

OR25: สายสวาท ธนะภูมิ, สุภพงษ์ สุขชานา และแพรว พิมพิโพธิ์

พฤติกรรมการใช้ประโยชน์จากสื่อออนไลน์ของบุคลากรและนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
กาญจนบุรี..... 14

สาขาการจัดการและบริหารธุรกิจ

OR02: พิมพ์ปวีณ์ มะณีวงศ์ และคณะ

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้ปลูก
สับปะรดในชุมชนเทศบาลตำบลทับสะแก..... 23

OR05: สติ ทรัพย์ทวีพันธ์ และศิริพงษ์ ลดาวัลย์ ณ อยู่ธยา

ความเป็นไปได้ในการพัฒนาตลาดกลางเพื่อการเกษตรของเทศบาลตำบลเมืองยมใต้
อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน..... 31

OR06: สมเกียรติ เกิดวัน, อนุชาติ บุณนาค และยุทธ ปลิ้มภิรม

ความคิดเห็นของพนักงานต่อการปฏิบัติการคลังสินค้าของบริษัท ฮั่วฟง รับเบอร์
(ไทยแลนด์) จำกัด มหาชน..... 47

OR07: วัลลภา วิชะยะวงศ์, นิตยา งามยิ่งยง และพงษ์สันต์ ต้นหยง

การศึกษาสภาพแวดล้อมทางธุรกิจของผู้ประกอบการโต๊ะจีนในจังหวัดนครปฐม..... 54

OR11: สุกัญญา ดวงอุปมา และคณะ

การศึกษากิจกรรมการจัดการและกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดธุรกิจกึ่งก้ามกรามของ
เกษตรกร จังหวัดกาฬสินธุ์..... 65

OR28: ภัทรพรรณ ศรีรุ่ง และธัญนันท์ วรเศรษฐพงษ์

การรับรู้คุณภาพการไรต่อความสนใจในการลงทุนของธุรกิจธนาคารพาณิชย์ ในตลาด
หลักทรัพย์ไทย กรณีศึกษา : ธนาคารเกียรตินาคิน จำกัด (มหาชน) และธนาคารทีเอสบี
จำกัด (มหาชน)..... 77

OR29: จุฑารัตน์ ทองพูล และศิริพงษ์ สีใสไพร

ความพึงพอใจโดยรวมในการให้บริการของธุรกิจธนาคารในตลาดหลักทรัพย์ กรณีศึกษา
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงเทพ
จำกัด (มหาชน) ธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน)..... 88

สาขาศึกษาศาสตร์

OR01: กนกพร พรหมสุวรรณ

ตามรอย: หลักการทรงงานกับการทำงานอย่างมีความสุข..... 99

OR15: จินตนา รวมชมรัตน์

การพัฒนาและการใช้เอกสารประกอบการสอนรายวิชาหลักการจัดการ รหัสวิชา
3200-1002 ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง วิทยาลัยอาชีวศึกษากาญจนบุรี..... 107

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบบรรยาย (Oral Presentation)

สาขาศึกษาศาสตร์	หน้า
OR22: ชนเผ่า นามสุวรรณ, พงษ์ศักดิ์ รวมชมรัตน์ และวัชร ชูชาติ การบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศ ยุคศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในจังหวัดกาญจนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8.....	115
OR27: พชร อุตมะพันธุ์ การศึกษาความต้องการจำเป็นของการเรียนภาษาอังกฤษสำหรับนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์เพื่อการนำไปปรับใช้ในอาชีพและการศึกษาต่อ.....	124
สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม	
OR03: ชัยยศ คำมี ชุดจำลองโรงจอตลอดอัตโนมัติควบคุมด้วย PLC.....	136
OR04: ณรงค์เดช รัตนานนท์เสถียร และคณะ ระบบบันทึกประวัติและผลงานประจำปีบุคลากรมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.....	143
OR08: ชัยชาญ ยุวนะศิริ และคณะ การประยุกต์ใช้ไม้ไผ่ที่ปลูกในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เพื่อเสริมกำลังคานคอนกรีต.....	153
OR10: สายัณห์ เทพแดง และคณะ การหาความสัมพันธ์และการพยากรณ์ของราคาน้ำมันดิบดับเบิลยูทีไอ (WTI Crude) ใน ตลาดไนเม็กซ์ (NYMEX) ระหว่าง ราคาหุ้นกลุ่มพลังงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจบริการสถานี น้ำมันในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ด้วยเทคนิคการทำเหมืองข้อมูล.....	161
OR14: มนตร์วี ทองเสนห์ และคณะ การพัฒนาระบบสารสนเทศการจดสิทธิบัตรเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน.....	171
OR16: เกียร ดวงอุปมา และคณะ เปรียบเทียบองค์ประกอบของแก๊สเชื้อเพลิงที่ได้จากชีเลื้อยและเห้งน้ำมันสำปะหลัง.....	179
OR17: ปวีรพรต เพียรภายุลน, ธาดา จันทะคุณ และรักถิ่น เหลาหา การเปรียบเทียบตัวแบบสำหรับใช้พยากรณ์คะแนน O-NET ด้วยเทคนิคเหมืองข้อมูล.....	188
OR18: วัชรพงษ์ ครูเกษตร, นุชจรินทร์ ครูเกษตร และเชาวลิต ชันคำ แมชชีนใหม่สำหรับสร้างประโยคภาษาไทย.....	195
OR23: พงศ์พัฒน์ มนแพวงสานนท์, ศักดิ์ชัย ตรีดี และจักรี จินตามาตรย์ แบบจำลองทางคณิตศาสตร์ของการอบแห้งข้าวโพดภายใต้การแผ่รังสีอินฟราเรดร่วมกับ การพาอากาศ.....	202
OR24: พิเชษฐ ชัยประไพพงษ์, อรพรรณ คงมัลย์ และพนัสวรรณ อังสุรัชดาพันธุ์ ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจและความจงรักภักดีต่อการใช้บริการรถยนต์เคลื่อนที่ ให้บริการทางทะเลเป็นราษฎร์.....	210
OR30: พิศาล คงเอียด และสรเดช ครุฑจ้อน การพัฒนาระบบเทียบโอนผลการเรียน ในสถาบันอุดมศึกษา.....	222

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

สาขาการเกษตร อาหารและสิ่งแวดล้อม	หน้า
PT11: บุญยกฤต รัตนพันธุ์ และคณะ การพัฒนาผลิตภัณฑ์คุกกี้จากรำข้าวหอมนิล.....	233
PT13: สมหญิง ทับทิมศรี การจัดการศัตรูพืชในนาข้าวของเกษตรกรตำบลดอนเจดีย์ อำเภอพนมทวน จังหวัด กาญจนบุรี.....	240
PT33: โฉมิต ขวาทอง และคณะ ผลของระดับพลังงานต่างๆ ในอาหารต่อสมรรถภาพการผลิตและคุณภาพไข่ ในไก่ไข่ ช่วงอายุ 20-39 สัปดาห์.....	252
PT36: ھرรษา เวียงวะลััย และคณะ ผลของการเสริมโปรตีนต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์บะหมี่สด.....	262
PT43: เอนก ทาลี และจรัสพร ปานคำ ผลของการลวกต่อการยับยั้งการเกิดสีน้ำตาลในแก่งตะวัน.....	271
PT53: นิติพล พูลทอง, สรนนท์ ปิ่นม่วง และกฤษฎดา กาวิวงศ์ ผลของสภาวะการพาสเจอร์ไรซ์ต่อคุณภาพของน้ำเมล่อนพร้อมดื่ม.....	279
PT56: ชุตินา เห่งี่ยมแจ่ม และคณะ ประสิทธิภาพการย่อยได้ของโปรตีนในอาหารแพะเนื้อแบบ <i>in vitro</i> โดยเอนไซม์ Bromelain จากเปลือกและจุกสับปะรด.....	287
PT57: ณัฏพล อยู่ทองคำ และคณะ การใช้ประโยชน์ขุยมะพร้าวในสูตรอาหารผสมเสร็จ (TMR) ต่อสมรรถภาพ การผลิตโคเนื้อลูกผสมบราห์มัน.....	292
PT58: อัญชลี คำวัน และคณะ การพัฒนาสูตรอาหารโคเนื้อที่มีส่วนผสมของเหง้า และขุยมะพร้าว.....	300
สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	
PT09: ประพันธ์ ขันดีธีระกุล และคณะ รูปแบบการเฝ้าระวังพฤติกรรมการเกิดนักเสพหน้าใหม่ที่เป็นเยาวชนในชุมชนโดยการสร้าง ภูมิคุ้มกันอย่างมีส่วนร่วม ตำบลศรีชะทอง อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.....	309
PT12: นิชาภา นิธิศยกุล การอนุรักษ์และสืบสานประเพณีบูชาบรรพบุรุษที่เมืองเชียงใหม่ ณ แจ่งศรีภูมิ จังหวัด เชียงใหม่.....	321
PT20: ชวนนท์ จันทรสุสุข และณฤมล จันทรสุสุข การรับประทานอาหารไทยตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท.....	331
PT21: ชวนนท์ จันทรสุสุข และณฤมล จันทรสุสุข ความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชัยนาท.....	337
PT26: สามารถ บุญรัตน์ กลไกการบริหารจัดการแหล่งโบราณสถานเพื่อการท่องเที่ยวขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นจังหวัดสุราษฎร์ธานี.....	344

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

หน้า

PT34: พัทธนันท์ พาป้อ

ชื่อบ้าน ภูมินามของหมู่บ้านในจังหวัดชัยภูมิ : เขตพื้นที่ตำบลนาฝาย ตำบลนาเสียว และ
ตำบลบ้านเล่า..... 351

PT35: ปุ่น ชมภูพระ

การปริวรรตเอกสารโบราณ เรื่อง พระนิพนธ์สุนทร..... 359

PT37: อัจฉราภรณ์ เชื้อช้าง และคณะ

การวิเคราะห์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงเด็ก..... 367

PT46: พรณวดี ขำจริง และลลิตา ภคเมธาวี

ศึกษาลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่ จังหวัดภูเก็ต
พังงา และระนอง..... 374

PT54: สุจิน รongพล และคณะ

ความพึงพอใจในการให้บริการงานการเงิน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต..... 387

สาขาการจัดการและบริหารธุรกิจ

PT45: ภูมิ พรประเสริฐ และคณะ

การศึกษาระดับความเหมาะสมในการประกอบการค้ากับประเทศเพื่อนบ้าน
ของผู้ประกอบการค้าส่งในจังหวัดอุบลราชธานี..... 393

PT47: ภูมิ พรประเสริฐ และคณะ

การกำหนดที่ตั้งโรงงานสกัดน้ำมันปาล์มที่เหมาะสมในจังหวัดอุบลราชธานี..... 402

สาขาศึกษาศาสตร์

PT14: พรทิพย์ เกิดถาวร และศรารุณี เกิดถาวร

การพัฒนาบทเรียนผ่านเครือข่ายคอมพิวเตอร์วิชาการจัดการฐานข้อมูลทางการศึกษา
สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ..... 410

PT15: ทิพย์อักษร เรือนแก้ว

การฝึกจัดประสบการณ์ “การเล่านิทานประกอบคำถามการคิดแบบหมวกหกใบเพื่อพัฒนา
ความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย” ของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ..... 418

PT16: อัจฉรา สมแว และจิราพร เหลือล้ำ

การส่งเสริมพฤติกรรมการแก้ไขปัญหาของเด็กปฐมวัยโดยใช้กิจกรรมนิทานอีสปของ
นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่1,2 โรงเรียนบ้านชีเหล็กใหญ่ จังหวัดชัยภูมิ..... 425

PT17: สุรียนต์ แสงงาม และอรุณรัตน์ มูลปลา

ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย 4-5 ปี โดยการจัดกิจกรรม
เสริมประสบการณ์จากหน่วยสาระการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กของโรงเรียนศรีแก้วศรี..... 432

PT18: บวรวิษ รอดรังษี, ทักษิณา นพคุณวงษ์ และพรทิพย์ เกิดถาวร

การรับรู้ความสามารถของตนในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในระบบอินเทอร์เน็ตของ
นักเรียน : กรณีศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1..... 440

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

สาขาศึกษาศาสตร์

หน้า

PT19: สุภาพร ถีสุงเนิน และกนิษฐา นิลบุรี

การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง การหารโดยใช้เกมบิงโก ของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสุนทรวัฒนา อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ..... 447

PT22: วีรณัฐ หล้าน้อย และพณณา ตั้งวรรณวิทย์

การพัฒนาบทเรียนบนเครือข่ายโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค
Jigsaw II วิชาการสร้างงานแอนิเมชัน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3..... 453

PT23: นิตยา แดงโคเศษ และพณณา ตั้งวรรณวิทย์

การพัฒนาบทเรียนบนเครือข่าย โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแบ่งกลุ่ม
ผลสัมฤทธิ์ (STAD) วิชาการฝึกเบื้องต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2..... 462

PT24: รัชดา เทียนไชย และคณะ

ตัวแบบการตัดสินใจการคงอยู่ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี..... 472

PT25: ภรณ์ชนก แก้วภูสี และพณณา ตั้งวรรณวิทย์

การพัฒนาบทเรียนผ่านเครือข่ายโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือวิธีการสอน
แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นกลุ่มวิชาการงานอาชีพ 1 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1.... 482

PT27: อธิรัตน์ ศรีวิรัตน์ และพรรณวดี ขำจริง

ผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “ต้นกล้าจราจร” โดยกระบวนการจำลองสถานการณ์
ที่มีต่อทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย..... 492

PT28: คำรณ สะอาด และเกศินี โสขมา

การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เรื่อง พลเมืองดีในวิถีประชาธิปไตย ชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 3 กลุ่มเครือข่ายโพธารามที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี
เขต 2..... 504

PT29: พิมพ์วิภา บำรุงทรัพย์ และชัยฤทธิ์ ศิลาเดช

การประเมินโครงการโรงเรียนปลอดภัยของโรงเรียนอนุบาลราชบุรี โดยใช้รูปแบบการ
ประเมิน CIPPI..... 511

PT30: นภาพร เลขาโชค และวิชุดา นามโพธิ์

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ โดยใช้วิธีสอนแบบเอ็กซ์พลีซิฟ ด้วยสื่อประสม
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4..... 521

PT32: วิราวรรณ พุทธมาตย์ และณัฐภูมิ หอดขุนทด

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ทางคณิตศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนระดับ
ประถมศึกษา โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับด้านคณิตศึกษา: นักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านหินกอง จังหวัดชัยภูมิ..... 532

PT38: วราพร เอี่ยมลออ, อนุวัติ คุณแก้ว และธีรพงศ์ จุลสายพันธ์

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินิยมขั้นพื้นฐาน (O-NET) กลุ่มสาระ
การเรียนรู้คณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : การวิเคราะห์พหุระดับ..... 539

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

สาขาศึกษาศาสตร์

หน้า

PT39: กนกกร พรชัยกุลวงษ์

การใช้ชุดกิจกรรมประกอบการจัดกิจกรรมการศึกษาศัพทเฉพาะทางเป็นภาษาอังกฤษ
เพื่อสื่อความหมายในเรื่อง เรขาคณิตของยูคลิด สำหรับนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาคณิตศาสตร์.....

549

PT40: สุริยันต์ แสงงาม

การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้แท็บเล็ตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน
สาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.....

559

PT41: ทนงค์ดี ทองศรีสุข และคณะ

ประสิทธิผลของการบริหารร่างกายด้วยยางยืดเพื่อพัฒนาสุขภาพของนักศึกษา ในรายวิชา
กีฬาเพื่อสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.....

572

PT42: สุจิตราภา ชัยจำรัส และกษกร ชัยจำรัส

การพัฒนาความมั่นใจในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมหัตถกรรม
และงานสาน.....

578

PT44: Sasimaporn Hanwet and Nithipong Yothachai

The Development of English Learning Competency by Using Cooperative
Teaching TGT by Skill-Practice Package in Fundamental English Course
(E22102) for Mattayomsuksa 2 Students.....

586

PT48: ศิรพร ศัตรวาทา

ผลการพัฒนาความสามารถทางการเรียนรู้ทักษะภาษาอังกฤษโดยใช้วิธีสอนแบบ
กระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (5 STEPS) ด้วยแบบฝึกเสริมทักษะรายวิชาภาษาอังกฤษ
พื้นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.....

594

PT49: สุคนธา จันทาพูน

การศึกษารูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานโดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ เพื่อ
สนับสนุนการเรียนการสอน กรณีศึกษารายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.....

602

PT50: สนุกจิต ลิทธิวงศ์ และศิริพร มือชัยภูมิ

การพัฒนาทักษะทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การวัด โดยใช้แม่เหล็ก สำหรับนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งศรีทอง.....

609

PT55: ภัทรา สอนโสภะเชือก, ณัฐวดี ภูงามเงิน และชญาณี จุลทรศน์

การพัฒนาบทเรียนคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านวิชาภาษาไทย เรื่อง
คำควบกล้ำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา.....

620

สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม

PT03: วิรงรอง แสงเดือน, จิรายุทธ คำแพงจีน และอานนท์ โคระชาติ

การพัฒนาเครื่องทอพรหมเช็ดเท้ากึ่งอัตโนมัติ.....

627

PT07: กนกวรรณ สุภักดี และคณะ

การศึกษางานเพื่อลดระยะทางและการเคลื่อนไหวที่ไม่จำเป็นในกระบวนการผลิตเตา
เศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานี.....

634

สารบัญ

การนำเสนอผลงานแบบโปสเตอร์ (Poster Presentation)

สาขาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและนวัตกรรม

หน้า

PT31: นิพนธ์ คำแดง

การวิจัยและพัฒนาแอปพลิเคชันสมัครเรียนของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี..... 642

PT51: นริศรา สารีบุตร และคณะ

การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากน้ำยางพารา..... 651

เอกสารอ้างอิง

- กรมปศุสัตว์. (2551). **ความต้องการโภชนะของโคเนื้อในประเทศไทย**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กองอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กรมปศุสัตว์. (2559). **คู่มือการปฏิบัติงานปีงบประมาณ 2559 การแปลผลวิเคราะห์จากห้องปฏิบัติการ**. สำนักงานพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- AOAC. (1999). **Official methods of analysis**. Washington, D.C.: Association of Official Analytical Chemists.
- Queensland Department of Agriculture and Fisheries. (2009). **The Pineapple. In Pineapple Best Practice Manual**. Retrieved August 31, 2016, from https://www.daf.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0007/66247/Ch1-The-Pineapple.pdf
- Van Soest, P.J., Robertson, J.B., and Lewis, B.A. (1991). Methods for dietary fiber, neutral detergent fiber and non starch polysaccharides in relation to animal production. **J. Dairy Sci**, **74**, 3583-3597.

**ศึกษาลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475
ในเขตพื้นที่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง**
**The Study on Mural Paintings of the Temples Built before 2475 B.E.
in Phuket, Phang Nga and Ranong.**

พรรณวดี ขำจริง, ลลิตา ภคเมธาวี
สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
Panwadee Khumjing, Lalida Pakavamatavee
Major Social Studies Faculty of Education Phuket Rajabhat University

บทคัดย่อ

ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง มีจำนวน 32 วัด เป็นภาพจิตรกรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ โดยวิเคราะห์ได้จากตำแหน่งของภาพ ซึ่งอยู่ที่ผนังด้านหน้าพระประธาน เยื้องลงมาเหนือบริเวณผนังระหว่างห้อง ซึ่งเป็นตำแหน่งที่อยู่ใกล้ระดับสายตา และมีบทบาทในฐานะตำแหน่ง ประจันหน้ากับพระประธาน ด้านข้างนั้นส่วนที่อยู่เหนือขอบประตูและหน้าต่างมักเขียน พุทธประวัติไว้ด้านหนึ่ง และเขียนเรื่องเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ไว้อีกด้าน โดยเรียงตามลำดับตั้งแต่กัณฑ์ทศพรไป จนถึงนครกัณฑ์องค์ประกอบสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการนำเสนอเรื่องราวดังกล่าวคือ ภาพตัวละครที่แสดงท่าทางต่างๆ และภาพทิวทัศน์โดยรอบ ทั้งนี้ ผลงานมีการสื่อถึงเรื่อง ความรู้ด้านพุทธประวัติ และตัวอย่างการฝ่าฟันอุปสรรคสู่การบรรลุเป้าหมายของชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา และ ประการที่สอง เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมผลงาน อันเกิดจากการติดตามเหตุการณ์ของตัวละครภายในภาพ และจากความสวยงามของภาพ

การจำแนกลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง จำนวน 32 วัด ส่วนใหญ่ลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเรื่องราวของพุทธประวัติ คือเรื่องราวต่างๆ ของพระพุทธเจ้า ตลอดถึงเรื่องราวต่างๆของบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ในตอนที่สำคัญได้แก่ ประสูติ การพบกบฏทศกัณฐ์ 4 ออกผนวช ตรัสรู้ การแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และปรินิพพาน มีจำนวน 46 วัดรองลงมาจึงสะท้อนให้เห็นถึงผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ภาพอื่นๆ อย่างภาพเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่แสดงถึงการเข้ามา มีอิทธิพลในบริเวณ ,พระพุทธรูปประจำวันเกิด และมีภาพบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดบุคคลสำคัญในสถานที่นี้ มีจำนวน 8 วัด, พบลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนถึงเรื่องราวเกี่ยวกับรามเกียรติ์ มีจำนวน 4 วัด, พบลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนถึงเรื่องราวชาดกและยังพบลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนถึงเรื่องราวเทพชุมนุม มีจำนวน 2 วัด

คำสำคัญ: จิตรกรรมฝาผนัง, ทศชาติชาดก, พุทธประวัติ, รามเกียรติ์, เทพชุมนุม, วิทยาธร

ABSTRACT

The Study on mural paintings of the temples built before 2475 B.E. in Phuket, Phang Nga and Ranong with 32 temples. By focusing on newly created painting, from the position of the image, the front wall of the Buddha, the wall between the rooms. The position near the eye level, and play a role opposite the title. The part above the door and window showed the history of Buddhism. And Wetsandon Chadok 13 stories, the work was about the knowledge of Buddhist history and the examples of breaking through obstacles to achieving the goal of life based on religious principles, and secondly, to entertain the audience. The result of tracking the events of the characters within the image, and from the beauty of the picture.

The classification on mural paintings of the temples built before in Phuket, Phang Nga and Ranong with 32 temples. Most of the characteristics of the mural, there were 46 Buddhist temples.

Secondly, it reflected the paintings as the image of Brahmanism, Birthday Buddha and there were 8 important figures of Chadok image and the statues of 2 monks.

Keywords: Mural Painting, Ten Jatakas of Buddha, Buddha's Biography, Ramayana, Angle Rally, Angle Musician

บทนำ

จิตรกรรมฝาผนังไทยเริ่มเขียนขึ้นราวปลายศตวรรษที่ 18 มีลักษณะอิทธิพลศิลปะอินเดียและเขมร เริ่มปรากฏความเป็นไทยที่เป็นแบบเฉพาะของตนเองในสมัยสุโขทัยราวกลางพุทธศตวรรษที่ 19 และปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยอยุธยากลางพุทธศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา เป็นจิตรกรรมไทยประเพณีที่มีรูปแบบและวิวัฒนาการทางศิลปะที่สืบทอดแบบแผนกันมา แต่มีลักษณะเฉพาะของยุคสมัย แบ่งได้เป็นศิลปะแบบสุโขทัยอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ จนถึงครั้งแรกของพุทธศตวรรษที่ 25 เทคนิคและรูปแบบในการเขียนเริ่มเปลี่ยนไปเนื่องจากได้รับอิทธิพลศิลปะแบบตะวันตก สถานที่ตั้งจิตรกรรมฝาผนังส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ตามวัดในจังหวัดต่างๆ ของประเทศไทย (กรมศิลปากร . 2502)

จิตรกรรมไทยเป็นงานศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่มีรูปแบบเฉพาะตัวเกิดจากความต้องการบอกเล่าเรื่องราวทางศาสนา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาหรือแสดงคติธรรม มีรูปแบบเป็นแบบฉบับ เน้นสาระสำคัญทางศาสนา (จุลทรรศน์ พายฆรานนท์. 2552: 14) การแสดงเรื่องราวทางพุทธศาสนา (บรรณาธิการ, 2552) กล่าวคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังโดยเฉพาะในพระอุโบสถซึ่งเปรียบเสมือนนาวาที่จะพาคนข้ามห้วงมรรณพแห่งสังสารวัฏสู่ส่วนศาสนิกชนที่ไปไหว้พระทำบุญ คือผู้ที่กำลังจาริกไปสู่พระนิพพาน ภาพจิตรกรรมฝาผนังสอนเรื่องการละชั่ว ทำดีเพื่อบูชาความดีสูงสุด คือจิตที่เป็นอิสระจากกิเลสทั้งปวงแสดงให้เห็นโลกฝ่ายที่ไม่ใช่วัตถุ แต่เป็นโลกของความดีความชั่วซึ่งวิทยาศาสตร์ไม่ได้ศึกษาไม่ใช่โลกของร่างกายและวัตถุที่วิทยาศาสตร์เน้นศึกษา แต่เป็นโลกของคนที่ไม่ต่างกับสัตว์ คือคนที่รู้จักผิดชอบชั่วดี และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่เอื้อเฟื้อและมีสันติภาพ พัฒนาไปสู่ชีวิตที่เป็นคนดีขึ้นโดยลำดับ

จิตรกรรมที่นิยมเขียนบนฝาผนัง เป็นงานจิตรกรรมขนาดใหญ่ อยู่บนบาน เป็นสาธารณะ ไม่อยู่ในครอบครองของบุคคลเป็นส่วนเฉพาะ จิตรกรรมฝาผนังไทยที่นิยมทำกันมาตั้งแต่สมัยโบราณในยุคสมัยต่างๆ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา วรรณคดี เป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่ การแต่งกายและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุผลดังกล่าวภาพจิตรกรรมไทย จึงจัดเป็นข้อมูลหรือหลักฐานชั้นต้นที่ใช้เป็นข้อมูลในการศึกษาเรื่องราวของอดีตได้ จิตรกรรมไทยจึงมีคุณค่าทั้งทางจิตรกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี คติความเชื่อ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่ควรได้รับการดูแลรักษาไว้ คุณค่าของจิตรกรรมไทยโดยทั่วไปอาจแยกพิจารณาได้เป็น 2 นัย คือคุณค่าทางเรื่องราว และคุณค่าทางรูปทรง (สมชาติ มณีโชติ, 2526: 11)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง
2. เพื่อจำแนกลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Research) จากการเก็บข้อมูลทางเอกสาร การบันทึก รายละเอียดการศึกษาการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกภาพ เก็บข้อมูลภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนองโดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาและทบทวนวรรณกรรม เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาดก อรรถกถาชาดก เวสสันดรชาดก ดัชนีอนุภาค การแพร่กระจายของนิทาน และบริบททางสังคม

- ศึกษาข้อมูลเวสสันดรชาดกจากสื่อจิตรกรรมฝาผนังและภาพ
- วิเคราะห์ลักษณะการสร้างสรรคเวสสันดรชาดกในสื่อจิตรกรรมฝาผนังและภาพ
- รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลจากการเก็บบันทึกข้อมูลภาคสนาม มาเรียบเรียงนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า

ผลการวิจัย

- ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่ จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง จำนวน 32 วัด โดยรวมสรุปได้ว่า มีลักษณะจิตรกรรมฝาผนังเป็นการสร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าวมีที่มาจากรื่องราวทางพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ส่วนหลัก คือ 1) เป็นภาพเขียนสีฝุ่นบนฝาผนังปูนมีร่องพื้นซึ่งมีโครงสร้างเป็นสีแดงสด 2) ภาพจิตรกรรมบริเวณตั้งแต่ผนังด้านบนจนถึงขอบบนของหน้าต่าง เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ และ 3) ภาพจิตรกรรมบริเวณช่องหน้าต่างเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับภาพอื่นๆ เช่น ภาพนรกสวรรค์ ปางประจำวัน และบุคคลสำคัญ
- ผลการจำแนกลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง

ตารางที่ 1 การจำแนกลักษณะจิตรกรรมฝาผนังของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ.2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จำนวน 9 วัด

ชื่อวัด	เนื้อหาเรื่องราว					
	ทศชาติชาดก	พุทธประวัติ	รามเกียรติ์	เทพชุมนุม	วิทยากร	อื่นๆ
วัดกระทุ่ม		✓				
วัดโฆษิตวิหาร						✓
วัดอนาภาษกฤษฏาราม (วัดเก็ตโฮ่)			✓			
วัดถกลางพระนางสร้าง						✓
วัดสุวรรณคีรีวงก์		✓				
วัดสว่างอารมณ์		✓				
วัดไชยธาราม		✓				
วัดโสภณวนาราม		✓		✓		
วัดวัดกิตติสังฆารามกิตติ สังฆาราม (วัดกะตะ)		✓				

จากตารางที่ 1 พบว่า จิตรกรรมฝาผนังของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ.2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต จำนวน 9 วัด ส่วนใหญ่เป็นจิตรกรรมที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ในตอนที่สำคัญได้แก่ ประสูติ การพบกับ เทวทูตทั้ง 4 ออกผนวช ตรัสรู้ การแสดงปฐมเทศนาแก้ปัญหาชีวิตทั้ง 5 และปรินิพาน มีจำนวน 6 วัด รองลงมามีเนื้อหา เรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องอื่นคือ ภาพบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดบุคคลสำคัญในสถานที่นี้ มีจำนวน 2 วัด มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับรามเกียรติ์และเทพชุมนุม จำนวน 1 วัด

ตารางที่ 2 การจำแนกลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดพังงา จำนวน 20 วัด

ชื่อวัด	เนื้อหาเรื่องราว					
	ทศชาติชาดก	พุทธประวัติ	รามเกียรติ์	เทพชุมนุม	วิทยากร	อื่นๆ
วัดคงคาภิมุข		✓				
วัดคมนิยเขต		✓				
วัดควรมิยม		✓				
วัดโคกสวาย		✓				
วัดเจริญธรรมาวาส		✓				
วัดชนาธิการาม		✓				✓
วัดดอน	✓	✓				✓
วัดดิดถาราม		✓				✓
วัดไตรมารคสถิต		✓				
วัดนากลาง		✓				
วัดนิโครธาราม		✓	✓			
วัดบางเสียด		✓	✓			
วัดประชุมโยธี		✓				✓
วัดปัจจันตคาม		✓				
วัดปิตติการาม		✓				
วัดมะปริง		✓				✓
วัดราษฎร์โมสร		✓				✓
วัดศรีธาราม		✓				✓
วัดสุวรรณคูหา		✓				
วัดเหมืองประชาราม		✓				

จากตารางที่ 2 พบว่า จิตรกรรมฝาผนังของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ.2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดพังงา จำนวน 20 วัด ส่วนใหญ่เป็นจิตรกรรมที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ในตอนที่สำคัญได้แก่ ประสูติ การพบกับ เทวทูตทั้ง 4 ออกผนวช ตรัสรู้ การแสดงปฐมเทศนาแกปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และปรินิพพาน มีจำนวน 20 วัด รองลงมา มีเนื้อหา เรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องอื่นคือ ภาพบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดบุคคลสำคัญในสถานที่นี้ มีจำนวน 7 วัด มี เนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับรามเกียรติ์ตอนมหากาพย์รามายณะที่ฤๅษีวาลมิกี มีจำนวน 2 วัดและทศชาติชาดก เรื่องราวหรือ ชีวิตประวัติในอดีตชาติของพระโคตมพุทธเจ้า มีจำนวน 1 วัด

ตารางที่ 3 การจำแนกลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดระนอง จำนวน 3 วัด

ชื่อวัด	เนื้อหาเรื่องราว					
	ทศชาติชาดก	พุทธประวัติ	รามเกียรติ์	เทพชุมนุม	วิทยากร	อื่นๆ
วัดคงคารี		✓				
วัดมัทนิมเขต	✓					
วัดจันทร์าราม		✓		✓		

จากตารางที่ 3 พบว่า จิตรกรรมฝาผนังของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ.2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดระนอง จำนวน 3 วัด ส่วนใหญ่เป็นจิตรกรรมที่มีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า ในตอนที่สำคัญได้แก่ ประสูติ การพบกับ

เทวทูตทั้ง 4 ออกผนวช ตรัสรู้ การแสดงปฐมเทศนาแกปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และปรินิพพาน มีจำนวน 2 วัด รองลงมามีเนื้อหาเรื่องราวเกี่ยวกับเทพชุมนุมและทศชาติชาดก เรื่องราวหรือชีวประวัติในอดีตชาติของพระโคตมพุทธเจ้า มีจำนวน 1 วัด

การจำแนกลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง ส่วนใหญ่ลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเรื่องราวของพุทธประวัติ คือเรื่องราวต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า ตลอดถึงเรื่องราวต่างๆของบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ในตอนที่สำคัญได้แก่ ประสูติ การพบกับเทวทูตทั้ง 4 ออกผนวช ตรัสรู้ การแสดงปฐมเทศนาแกปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 และปรินิพพาน

ภาพที่ 1 วัดโสภณวนาราม อ.ถลาง จ.ภูเก็ต

ภาพจิตรกรรมด้านหลังพระประธานที่แสดงถึงพุทธประวัติในตอนที่พระพุทธเจ้าทรงพระองค์ทรงประทับนั่งขัดสมาธิ ทรงตั้งจิตอธิษฐานด้วยความแน่วแน่ แม้จะมีหมู่มารเข้ามาขัดขวาง แต่ก็พ่ายแพ้พระบารมีของพระองค์กลับไป จนเวลาผ่านไป ในที่สุดพระองค์ทรงบรรลุญาณ

ภาพที่ 2 วัด Phanikhararam อ.เมือง จังหวัดพังงา

ภาพจิตรกรรมด้านหลังพระประธานที่แสดงถึงพุทธประวัติในตอนที่พระพุทธเจ้าทรงพระองค์ทรงประทับนั่งขัดสมาธิ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ณ อุรุเวลาเสนานิคม เมืองพาราณสี

ภาพที่ 3 วัดคงคาราริ อ.เมือง จังหวัดระนอง

พระนางสิริมหามายา มีพระประสูติกาลที่ใต้ต้นสาละ ณ สวนลุมพินีวัน เมื่อวันศุกร์ ขึ้น 15 ค่ำ เดือนเพ็ญ เสวยฤกษ์ วิชาชะ 80 ปีก่อนพุทธศักราช (ปัจจุบันลุมพินีวัน อยู่ในประเทศเนปาล)

ชาดก คือ เรื่องราวหรือชีวประวัติในอดีตชาติของพระโคตมพุทธเจ้า คือ สมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีอยู่ พระองค์ทรงนำมาเล่าให้พระสงฆ์ฟังในโอกาสต่าง ๆ เพื่อแสดงหลักธรรมสภาวะที่พระองค์ทรงประสงค์ เรียกเรื่องในอดีตของพระองค์นี้ว่า ชาดก ชาดกเป็นเรื่องเล่าคล้ายนิทาน บางครั้งจึงเรียกว่า นิทานชาดก

เวสสันดรชาดก เป็นชีวประวัติเรื่องหนึ่งในทศชาติชาดก กล่าวถึงพระชาติสุดท้ายของพระโพธิสัตว์ในการบำเพ็ญทานบารมี ก่อนจะทรงอุบัติเป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า "มหาชาติชาดก" ในการเทศนาเรียกว่า "เทศน์มหาชาติ"

ภาพที่ 4 วัดดอน อ.ตะกั่วทุ่ง จังหวัดพังงา

พระเตมีย์ชาดก เป็นชาติแรกในทศชาติชาดก ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นสมเด็จพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้านาม พระโคตม ชาตินี้ พระองค์ทรงบำเพ็ญเนกขัมมบารมี หมายถึง การออกบวช

ภาพที่ 5 วัดนิโครธาราม อ.ท้ายเหมือง จังหวัดพังงา

สุวรรณสามชาดก เป็นชีวประวัติเรื่องหนึ่งในทศชาติชาดก กล่าวถึงพระชาติของพระโคตมพุทธเจ้า เสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามดาบสในการบำเพ็ญเมตตาบารมีโดยสุวรรณสามดาบสต้องรับภาระเลี้ยงดูบิดามารดาผู้ตาบอด วันหนึ่งพระเจ้ากบิลยักขราชแผลงศรมาถูกได้รับบาดเจ็บสาหัส แต่ก็ไม่ได้โกรธ กลับแสดงเมตตาจิตต่อ และเทศนาทศพิธราชธรรมให้กบิลยักขฟัง ด้วยอำนาจแห่งเมตตาธรรมทำให้พระสุวรรณสามหายเจ็บปวดรวดร่อนชีวิตมาได้ และบิดามารดาก็กลับมีจักษุดี

ภาพที่ 6 วัดคงคาคีรี อ.เมือง จ.ระนอง

รามเกียรติ์ เป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของไทย โดยมีต้นเค้าจากวรรณคดีอินเดีย คือมหากาพย์รามายณะที่ ฤๅษี वाल्मीกี ชาวอินเดีย แต่งขึ้นเป็นภาษาสันสกฤต เมื่อประมาณ 2,400 ปีเศษ เชื่อว่าน่าจะเป็นที่รู้จักในหมู่ชาวไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ จากอิทธิพลของลัทธิพราหมณ์ฮินดู โดยแฝงไว้ซึ่งศรัทธายกย่องพระมหากษัตริย์ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นอวตารของพระนารายณ์

ภาพที่ 7 วัดอนุกาญจนาราม(วัดเกตุโธ) อ.กะทู้ จ.ภูเก็ต

เทพชุมนุม ในจิตรกรรมฝาผนังนั้น มีหลักฐานปรากฏว่าเป็นเรื่องราวที่นิยมนำมาเขียนกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและสืบต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพเทพชุมนุมจัดได้ว่าเป็นภาพแสดงเหตุการณ์ตอนสำคัญที่สุดในพุทธประวัติ จะเห็นว่า ช่างเขียนโบราณให้ความสำคัญกับภาพนี้มาก โดยวางตำแหน่งของภาพเทพชุมนุมไว้บนฝาผนังด้านข้างตอนบน เป็นภาพใหญ่เต็มพื้นที่ผนังอุโบสถ

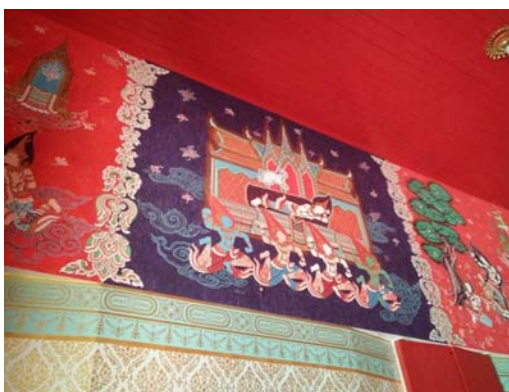
ภาพที่ 8 วัดจันทาราม อ.กระบุรี จ.ระนอง

พระพุทธเจ้าเสด็จประทับจำพรรษาที่โคนต้นปาริฉัตร ต้นไม้สวรรค์ หมู่เทพยดาในสรวงสวรรค์ให้มาร่วมชุมนุมเพื่อฟังธรรมพระพุทธเจ้า

ภาพที่ 9 วัดราษฎร์สโมสร อ.ตะกั่วทุ่ง จ.พังงา

หมู่เทพยดาฟังธรรมพระพุทธเจ้า ปฐมสมโพธิว่า เสียงปาวประกาศของพระอินทร์นั้น ดังปกแผ่ทั่วไปในสกลเทพยดานี้ทั้งหมื่นโยชน เทพเจ้าทั้งปวงได้สดับก็บังเกิดโสมนัสพิศวง ต่างองค์ร้องเรียกซึ่งกันและกันต่อๆ กันไปจนตลอดถึงหมื่นจักรวาล

ภาพที่ 10 วัดโสภณวนาราม อ.กลาง จ.อุทัยธานี

จึงสะท้อนให้เห็นถึงผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ภาพอื่นๆ อย่างภาพเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่แสดงถึงการเข้ามามีอิทธิพลในบริเวณจ.อุทัยธานี พังงา และระนอง เชื่อว่าประมาณศตวรรษที่ 2 ในยุคคริสตกาล พ่อค้าชาวอินเดียจากเบงกอลได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับประชาชนในคาบสมุทรมลายูแล้ว ดังปรากฏในบันทึกของ ปโตเลมี (Ptolemy) ถึงชื่อเมืองในเกาะชวา สุมาตรา นอกจากนี้จากบันทึกของพุทธศาสนาก็ยังปรากฏชื่อเมือง ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบแหล่งโบราณคดีที่พระนารายณ์ ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำตะกั่วป่าตรงข้ามกับแหล่งโบราณคดีเขาพระนารายณ์ (อยู่ทางทิศเหนือของแหล่งโบราณคดีเขาพระนารายณ์) ปัจจุบันเป็นเขตพื้นที่ ตำบลเหล อำเภอกะปง จังหวัดพังงา แหล่งโบราณคดีที่พระนารายณ์แห่งนี้ เดิมเคยเป็นที่ประดิษฐานของเทวรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ 3 องค์ คือพระนารายณ์ และเทพบริวารอีก 2 องค์ คือกฤษณ์และลักษมณ์ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าพระลักษมณ์องค์หนึ่ง และนางกฤษณ์ ที่ชาวบ้านเรียกว่า นางสีดา อีกองค์หนึ่ง รวมทั้งศิลาจารึกหลักที่ 26 (ศิลาจารึกเขาพระนารายณ์)

ภาพที่ 11 วัดเชิงทะเล อ.กลาง จ.อุทัยธานี

พระพิฆเนศได้กลายเป็นเทพเจ้าองค์สำคัญในศาสนาฮินดู (พราหมณ์) ความศรัทธาเชื่อถือได้แพร่หลายสู่แผ่นดินสยาม ตั้งแต่สมัยโบราณ

ภาพที่ 12 วัดมะปริง จ.พังงา

พระพรหม มหาเทพผู้ยิ่งใหญ่หนึ่งในสามตรีมูรติ ทรงรับฟังคำอธิษฐานของผู้ศรัทธาเสมอ ผู้บูชาพระพรหมและทำความดี จะได้รับการบันดาลพรให้สมหวังในสิ่งที่ปรารถนา

สะท้อนให้เห็นถึงผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ภาพอื่นๆ อย่างภาพปางประจำวัน แสดงถึงการนับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้ นอกจากพระประธานที่พุทธศาสนิกชนเคารพกราบไหว้บูชาแล้ว ในแต่ละวัดยังจัดพระพุทธรูปประจำวันเกิด ให้ผู้คนได้ไหว้บูชาเพื่อเป็นสิริมงคลกับตัวเองอีกด้วย ส่วนที่ไปที่มาของการกำหนดพระพุทธรูปแต่ละปางนั้น ไม่มีปรากฏสมัยที่แน่ชัด กล่าวกันว่าการสร้างพระพุทธรูปปางต่างๆ ให้เป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดแต่นั้น เป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนที่จะหาที่พึ่งทางใจ และถือว่าการบูชาพระประจำวันเกิดเป็นมงคลอันสูงยิ่งอีกประการหนึ่ง

ภาพที่ 13 วัดประชุมโยธี จ.พังงา

พระปางประจำวันอาทิตย์

ภาพที่ 14 วัดราษฎร์สโมสร จ.พังงา

พระปางประจำวันอังคาร

สะท้อนให้เห็นถึงผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ภาพอื่นๆ อย่างภาพบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดบุคคลสำคัญในสถานที่นี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจให้แก่คนรุ่นหลังว่าครั้งหนึ่งเคยมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในอดีตบ้าง หรือเป็นการสะท้อนให้เราระลึกถึงคุณงามความดีที่บุคคลสำคัญได้กระทำความดีเพื่อเอาเป็นเยี่ยงอย่าง

ภาพที่ 15 วัดกลางพระนางสร้าง อ.กลาง จ.ภูเก็ต
ภาพศีกกลางในครั้งสงครามเก้าทัพ สมัยกรุงศรีอยุธยา

ภาพที่ 16 วัดศรีธาราราม อ.ทับปุด จ.พังงา
อดีตเจ้าอาวาสวัดศรีธาราราม

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ลักษณะจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และระนอง มีจำนวน 32 วัด เป็นภาพจิตรกรรมที่ได้รับการสร้างสรรค์ใหม่ โดยวิเคราะห์ได้จากตำแหน่งของภาพ ซึ่งอยู่ที่ผนังด้านหน้าพระประธาน เยื้องลงมาเหนือบริเวณผนังระหว่างห้อง ซึ่งเป็นตำแหน่งที่อยู่ใกล้ระดับสายตา และมีบทบาทในฐานะตำแหน่งประจันหน้ากับพระประธาน สอดคล้องกับ นิธิอร พรอัมไพสกล (2557) สมัยต้นรัตนโกสินทร์ประเพณีที่นิยมกันในการวาดภาพประดับผนังพระอุโบสถ ได้แก่ การเขียนภาพมารผจญ บนผนังด้านหน้าพระประธาน ด้านหลังเขียนภาพไตรภูมิ ตอนพระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สำหรับผนัง ด้านข้างนั้นส่วนที่อยู่เหนือขอบประตูและหน้าต่างมักเขียนพุทธประวัติไว้ด้านหนึ่ง และเขียนเรื่องเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ไว้อีกด้าน โดยเรียงตามลำดับตั้งแต่กัณฑ์ทศพรไปจนถึงนครกัณฑ์องค์ประกอบสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการนำเสนอเรื่องราวดังกล่าวคือ ภาพตัวละครที่แสดงท่าทางต่างๆ และภาพทิวทัศน์โดยรอบ ทั้งนี้ ผลงานมีการสื่อถึงเรื่อง ความรู้ด้านพุทธประวัติ และตัวอย่างการฝ่าฟันอุปสรรคสู่การบรรลุเป้าหมายของชีวิตตามหลักธรรมทางศาสนา และ ประการที่สอง เพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมผลงาน อันเกิดจากการติดตามเหตุการณ์ของตัวละครภายในภาพ และจากความสวยงามของภาพ

การจำแนกลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ของวัดที่สร้างก่อน พ.ศ. 2475 ในเขตพื้นที่จังหวัดภูเก็ต พังงา และ ระนอง จำนวน 32 วัด ส่วนใหญ่ลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง เป็นเรื่องราวของพุทธประวัติ คือเรื่องราวต่าง ๆ ของ พระพุทธเจ้า ตลอดจนเรื่องราวต่างๆของบุคคลและสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ในตอนที่สำคัญได้แก่ ประสูติ การพบกับเทวดาทั้ง ๔ ออกผนวช ตรัสรู้ การแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ และปรินิพพาน รองลงมาจึงสะท้อนให้เห็นถึงผลงานจิตรกรรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ภาพอื่นๆ อย่างภาพเทพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูที่แสดงถึงการเข้ามามี อิทธิพลในบริเวณจ.ภูเก็ต พังงา และระนอง เชื่อว่าประมาณศตวรรษที่ 2 ในยุคคริสตกาล พ่อค้าชาวอินเดียจากเบงกอล ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการค้ากับประชาชนในคาบสมุทรมลายาแล้ว ดังปรากฏในบันทึกของ ปโตเลมี (Ptolemy) ถึงชื่อเมืองในเกาะชวา สุมาตรา นอกจากนี้จากบันทึกของพุทธศาสนาก็ยังปรากฏชื่อเมือง ซึ่งสอดคล้องกับการค้นพบ แหล่งโบราณคดีที่พระนารายณ์ ตั้งอยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำตะกั่วป่าตรงข้ามกับแหล่งโบราณคดีเขาพระนารายณ์ (อยู่ทาง ทิศเหนือของแหล่งโบราณคดีเขาพระนารายณ์) ปัจจุบันเป็นเขตพื้นที่ ตำบลเหล อำเภอกะปง จังหวัดพังงา แหล่ง โบราณคดีที่พระนารายณ์แห่งนี้ เดิมเคยเป็นที่ประดิษฐานของเทวรูปเคารพในศาสนาพราหมณ์ 3 องค์ คือพระ นารายณ์ และเทพบริวารอีก 2 องค์ คือฤๅษีมารกณเฑาะ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าพระลักษมณ์องค์หนึ่ง และนางอุทวิ ที่ ชาวบ้านเรียกว่า นางสีดา อีกองค์หนึ่ง รวมทั้งศิลาจารึกหลักที่ 26 (ศิลาจารึกเขาพระนารายณ์) หรืออาจเป็นอย่างภาพ ปางประจำวัน แสดงถึงการนับถือศาสนาพุทธ นิกายเถรวาท ซึ่งถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้ นอกจากพระประธานที่ พุทธศาสนิกชนเคารพกราบไหว้บูชาแล้ว ในแต่ละวัดยังจัดพระพุทธรูปประจำวันเกิด ให้ผู้คนได้ไหว้บูชาเพื่อเป็นสิริมงคล กับตัวเองอีกด้วย ส่วนที่ไปที่มาของการกำหนดพระพุทธรูปแต่ละปางนั้น ไม่มีปรากฏสมัยที่แน่ชัด กล่าวกันว่าการสร้าง พระพุทธรูปปางต่างๆ ให้เป็นพระพุทธรูปประจำวันเกิดแต่ละวันนั้น เป็นความเชื่อของคนสมัยก่อนที่จะหาที่พึ่งทางใจ และถือว่าการบูชาพระประจำวันเกิดเป็นมงคลอันสูงยิ่งอีกประการหนึ่ง และมีภาพบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์ที่ ก่อให้เกิดบุคคลสำคัญในสถานที่นี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจให้แก่คนรุ่นหลังว่าครั้งหนึ่งเคยมีเหตุการณ์ใดเกิดขึ้นในอดีต บ้าง หรือเป็นการสะท้อนให้เราระลึกถึงคุณงามความดีที่บุคคลสำคัญได้กระทำมาเพื่อเอาเป็นเยี่ยงอย่าง ,พบลักษณะของ จิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนถึงเรื่องราวเกี่ยวกับรามเกียรติ์ เป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของไทย โดยมีต้นเค้าจากวรรณคดี อินเดีย สะท้อนให้เห็นถึงการได้รับอิทธิพลของลัทธิพราหมณ์ฮินดู โดยแฝงไว้ซึ่งคติยกย่องพระมหากษัตริย์ ซึ่งเชื่อกันว่า เป็นอวตารของพระนารายณ์ , พบลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนถึงเรื่องราวชาดก สมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ บำเพ็ญบารมีอยู่ พระองค์ทรงนำมาเล่าให้พระสงฆ์ฟังในโอกาสต่าง ๆ เพื่อแสดงหลักธรรมสัจชาติที่คล้ายนิทาน บางครั้ง จึงเรียกว่า นิทานชาดก และยังพบลักษณะของจิตรกรรมฝาผนัง ที่เขียนถึงเรื่องราวเทพชุมนุม ในจิตรกรรมฝาผนังซึ่งมี หลักฐานปรากฏว่าเป็นเรื่องราวที่นิยมนำมาเขียนกันตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาตอนปลายและสืบต่อมาจนถึงสมัย รัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพเทพชุมนุมจัดได้ว่าเป็นภาพแสดงเหตุการณ์ตอนสำคัญที่สุดในพุทธประวัติ จะเห็นว่า ช่างเขียน โบราณให้ความสำคัญกับภาพนี้มาก โดยวางตำแหน่งของภาพเทพชุมนุมไว้บนฝาผนังด้านข้างตอนบน เป็นภาพใหญ่เต็ม พื้นที่ผนังอุโบสถ

ข้อเสนอแนะ

สถาบันการศึกษาควรกำหนดพันธกิจส่วนหนึ่งของบุคลากรในหน่วยงานให้ดำเนินโครงการวิจัยเกี่ยวกับการ สร้างสรรค์ การส่งเสริม หรือการอนุรักษ์ผลงานจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏในสถานที่ต่างๆ โดยเฉพาะภายในวัดเท่านั้น เพื่อ เป็นการสร้างฐานข้อมูลด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ธรรมเนียมประเพณี การแต่ง กาย การแสดงการเล่นพื้นเมืองต่าง ๆ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละยุคสมัย ซึ่งสะท้อนออกมาจากผลงาน จิตรกรรมฝาผนังในยุคนั้น

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร กองโบราณคดี. (2523). งานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง. รายงานการสำรวจจิตรกรรมฝาผนังจังหวัด

ปัตตานี ยะลา นราธิวาส. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

กรมศิลปากร กองโบราณคดี.(2523). งานอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนัง. รายงานการสำรวจจิตรกรรมฝาผนัง

จังหวัดพัทลุง. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

- ชลดา สุตประเสริฐ. (2556). ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ปรากฏภาพเครื่องดนตรีไทย ภายในพระอุโบสถวัดปทุมวนารามราชวรวิหาร. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัทธ์ แดงพันธ์. (2553) จิตรกรรมฝาผนัง วัดชุมพลนิกายาราม: พุทธศิลป์ตามพระราชศรัทธา ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ยอดชาย พรหมอินทร์. ศึกษาจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดมณีมาวาสอำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- นิธอร พรอำไพสกล. (2557). การสร้างสรรค์เวสสันดรชาดกในจิตรกรรมฝาผนังและภาพ. วารสารมนุษยศาสตร์ปีที่ 21, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2557).
- ณวิวรรณ แสงบุญนำ. (2546). การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถวัดวังจังหวัดพัทลุง. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สกนธ์ งามมดี. (2555). การศึกษางานจิตรกรรมฝาผนังวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- สมชาย มณีโชติ. (2526). จิตรกรรมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- อำพล บุตดาสาร. (2546). การศึกษาวิเคราะห์พุทธปรัชญาและพุทธศิลป์จากภาพจิตรกรรมฝาผนังเล่าเรื่องบาลีชาดกวัดเครือวัลย์วรวิหาร หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

THE 2nd KRU NATIONAL ACADEMIC CONFERENCE

KANCHANABURI RAJABHAT UNIVERSITY